

de două ori în septemana: Joi-a și sâmbăta; era când va pretinde imediat materialul, va eși de trei sau de patru ori în septemana.

Prețurile de prenumerațiune, pentru Austria: în întregu 8 fl. v. a. Anchetate de anu 4 fl. v. a. Anchetate de anu 2 fl. v. a. Pentru România și străinătate: în întregu 12 fl. v. a. Anchetate de anu 6 fl. v. a.

ALBINA

Prenumeratiuni se facu la toti dd. corespundinti ai nostri, si de a dreptulu la Redactiune Stationgasse Nr. 1, unde sunt a se adresă si corespundintiele, ce privesc Redactiunea, administratiunea și editura; câte vor fi nefrancate, nu se vor primi, era cele anoune nu se vor publica

Pentru anoune si alte comunicatiuni de interesu privat — se raspunde câte 7 cr. pe linia; repetitiile se facu cu pretu scadutu. Pretulu timbrului câte 30 cr. pentru una data se antecipa.

Pesta, in 20 sept. n.

Intarirea pré nalta din partea Domnului, a nou-alesului arhiepiscopu si episcopulu, Procopiu, a urmatu dejă la 17 a. l. e. si présantia sa fiindu chianaintea tronului pentru de a de juramentulu de fidelitate, prescriu lege, ieri la médi a plecatu de la Pesta spre Viena, unde luni va fi primita la Maiestatea sa in audiintia spe-

Noi, dupa statutulu org. ne asteptam la acestu actu mai tardiu; ér acum instalarea in scaunu prin congresu, cu atâtu mai vertosu, căci pre acimiu noi, metropolitulu nostru dejă depus a depusu o data juramentulu de fidelitate, — de cumva nou'asistenta dualitate nu va fi inventatu si vr'o noua fidelitate!

E dreptu, că mai alalta-ieri noulu arhiepiscopu Szamasza dela Agria, așezat fū citatu si depuse unu nou juramentu, inșu intr'un'a si ca consiliariu in alu MSale. Nu cumva asemenea se va fi asteptandu si pre noulu metropolitulu nostru?

Ori cum sê fie, pentru acestu incidentu bagatelu nici a minte nu ni-ar fi de a ne certă cu guvernulu magiaru MSale, deca n'ar fi, că prin acést'a rezultatulu so prolongesce cu inca 6-7 saptăcece-er ni costă câte-va mii de lei, pre candu caselle ni sunt golate de unu poporu nu mă arde de unde se.

Noi precalculaseramu că intruduce in scaunu — sicuru se va intemplantu sêu poimane; dupa atins'a dispunere a inaltulu guvernulu asia credemu, — abia de astadi ori de mane in 8 saptăcece va avé locu. Avisamu deci pre dd. congresuali, ca pre acelu timpulu se in nru recerutu la loculu loru Sibiu, fiindu că altmintre ér ar poté arme intardiare, si spesele ar deveni mai grele.

Evenimentulu mare de dia este sose a petri cerea regelui Italiei in Capitala Austriei. Mercuri-a trecuta, sér'a la ore, MSa Victoru Emanuelu fū inșinatulu si primitu la curtea drumului de MSa imperatulu Austriei cu averata cordialitate, éra poporulu Viena manifestă tocmai unu entuziasm demonstrativu, precum cetimu in vionese.

Scopulu acestei vedute a Regelui Italiei este — precum mai de multe ori am amintitu, incheierea unei aliantie triple, — între Italia, Germania si Austria, — precum se dá cu socotéla, in contra eventualei agresioni franceze intru restaurarea poterii lumesci a Papei de Roma, a unei poterii ce involve demunirea Italiei si descapitalizarea Romei, ca centru naturale si politicu alu Italiei. Atare agresione inșu din partea Franciei s'ar face numai de catra Monarchia dreptulu divin, nici odata inșu de catra Francia republicană. Acést'a o sci u bine diplomatii si potentatii Europei, si asia aliantia tripla este provocata — nu senguru de Republica — precum afirma hiperguvernamental'a si reactiunrri'a, „Pressa“ din Bucuresci, și din contra, de Monarchia. Ar fi inșu o naivitate copilarésca a crede, că aliantia ar fi provocata senguru numai de eventualea agresione a Monarchiei dreptulu divin pentru restabilirea poterii lumesci a bisericii catolice; căci intr'adeveru ea este fetulu lui Bismarck diplomatulu celui ce se teme de resbunarea poporulu francesu asupra Germaniei, fia elu monarchicu sêu republicanu; pentru că elu nu pote ută nedreptatirile si jaturile némtiului invingatoriu, si nu pôte sê uite Alsatia si Lotaringia, acesti duoi margaritari ai frumósiei Franciei.

Deci, mobilulu principale alu aliantiei din cestiune este asigurarea Germaniei invingetorie contra Franciei devinse, inșu — repetimu, a Franciei ca tiéra, nu ca monarchia sêu Republica. Ori ce discussiune mai departe in acést'a privintia, este numai voia si pofta d'a se certă — de lana caprina, precum face „Pressa“ si „Romanulu.“

Din fostulu confiniu militare,

Sep'temvre in 18, 1873.

Stimabili domni de la „Albina!“ Alarmatu prin cele publicate de dvostre in nrii precodinti ai fôiei nôtore, dar si mai multu prin unele epistole private, de la romani si de la serbi, — de si in cea mai mare lipsa de timpulu, totusi pentru d'a casciga informatiuni secure despre cele ce se potrecu specialmintre in partile Bisericii-albe din Banatu, ieri sér'a me decisei a calatori in persôna in coci si astfelu a sacrificat si acestei afaceri doue zile si doue nopti — din vietia-mi.

N'am prevenitu chiar pre nime de venirea mea, si asiá o conferintia, ce mai multi

barbatu serbi de inima improvisasera astadi in scôla serbésca din Biserica-alba — din indemnul pedeccloru escate in contra adunarii convocate pre poimane in causa alegerei de deputatu pentru Diet'a ungurésca, nu picinu fū suprinșu candu pe la 11 ore de o data aparui in mediloculu ei; de asemenea nu picinu fusera suprinși bravii nostri conducători natiunali de acileasi.

Trei pante erau cari me nelinisciau: mi se scrisese din unele partii, că buna ntielgereea între romani si serbi ar fi turburata; — alt'a, că adunarea convocata pe poimane, — la care se progatiau sê mërğa fostii nostri granicieri, romani si serbi — cu sutole, sêu chiar cu miile, s'ar fi opritu prin cei de la potere; — a treia, că persôna mea, pre câtu de ne'nsemnata, pre atâtu de straina in causa, s'ar fi aducendu in combinatiune cu ambele evenimente precodinti!

In tôte trele privintie am sê dau desluciri positive si precise, dupa cele mai secure date ce am căscigatu si pentru cari unu momentulu nu pregetu a luá tóta responsabilitatea.

Apelulu din nrulu ante-ultimu alu Albinei, subscrisu de parintele parochu romanu Miulescu, prin carele se convôca pe poimane o adunare a alegatorilor, sêu mai dreptu vorbindu, a barbatilor de incredere ai acelor'a — din fostulu regimentu serbu-banaticu, — carui asemenea s'a publicatu unulu pentru serbi in fôia serbésca „Graniceriulu“ din Panciova, — acestu apelu, sêu adeca ideia si intentiunea lui, a implutu de frica si ingrigire pe domni de la potere, de diosu — pana susu la Ministrii! Toti se asteptau la o miscare natiunale grandioasa si credeau, că acést'a are de scopu fortifierea alegerei unuia dintre acei luptatori natiunali, pre cari domni magiari si magiaroni o data cu capulu n'ar dori sê ii mai véda vr'o data in diet'a lor, cerendu-li sêma de portarea lor — ucidiatoria de dreptu, de fratie si de patria.

De astfelu de friguri ale consciintiei lor cuprinsi domni, pre caudu organele lor iute si cu bucele pline vestira in lume, că o adunare de némti si — mai scie Ddiu de ce felu de omeni, a prochiamatulu de candidatu alu cerculu acestuia pre contelu Bissingen de la Iamu, totu atunci domni, sub celu mai miserabilu pretestu din lume, adeca — pentru că ar poté provocá frecvri si turburări natiunali, oprira formalmintre adunarea convocata pe sambata!

Inșu acestu aprigu afrontu legoi, acést'a mesura despotica — nici nu este totulu; ei domni de susu, prin primariulu Bisericii-albe

mai departe prin pré sa ti'a sa episcopulu Popasu, si in fine chiar prin tribunalulu regiu de aci se pusera a intimidá si terorisa — mai vertosu pre conducătorii romani, pre cari ii credu mai slabi de angeru, mai friosi si asiadara usioru despartibili de catra serbi, atientindu astfelu a isolá si paralisá miscarea serbésca.

Omulu si patriotulu de omeniá i se revolta sufletulu in peptu, candu vede aceste misieli!

En bagati sêma. Teritoriulu fostulu regimentu serbu-banaticu, carele intregu formédia unu cercu si are sê aléga numai unu deputatu la Dieta, are o poporatiune de aprôpe una suta de mii de suflete, din care cam 85 procentu sunt romani si serbi, restulu némti si alte mestecature. Acum — minoritatea cea ne'nsemnata de némti se aduna si prochiama de candidatu alu cerculu pe contelu Bissingen; ér domni pretindu cu o obrascita impertinente, ca acestasi magnatu, carele nici cunósce, nici iubescé poporulu serbu si romanu, nici nu i s'a aretatu vr'o data amicu, ci pururia contrariu, — elu sê fia recunoscutu si primitu orbislu de candidatu si alu serbiloru si romaniloru.

Audi lume, audi tiéra: 80,000 de serbi si romani din fost'a granitia sê-si incrédiá sôrtea, onórea, interesele politico, natiunali, confesiunali si culturali unni contu straiu, unni magiaronu incarnatu, unni contrariu probatu alu lor!

Astfelu de insinuatiune numai sub legea, constitutiunea, libertatea magiara pôte sê aiba locu; in tôte cele lalte tiere din lume astfelu de insinuatiune ar fi unu scandalu publicu si insinuatiuni s'ar tacsá de turburatori publici si s'ar dá pe man'a politiei. La noi — este din contra!

Destulu că — bietiloru granicieri, dieciloru de mii, maioritatii absolutissime a teritoriulu — nu i se iérta nici a se aduná si a se consultá, că — ore sê primésca pre dlu contu de la Iamu, pe cunoscutulu lor contrariu, sêu sê-si puna altu candidatu? — Nu; nici a se consultá nu i se permite, ci se pretinde cu dibacia diabolésca, ca — asiá sê fia; Bissingen sê fia deputatu — o data cu capulu!

Eea-o inca o data in tóta golatatea si splendórea ei faimos'a libertate magiara; ea dice poporulu: deca vrei sê alegi pre ortaculu celoru ce stepanescu si stórcu tiér'a, apoi — bine; acestu dreptu 'lu ai, si atunci — ce-ti mai trebus sê te aduná, si svatuiesci, căci s'an adunatu si svatuitu altii pentru tins! Dar — deca tu totusi vrei sê te aduná, atunci este chiar, că tu te socotesci a alegi pre altulu; pre altulu

FOISIÓRA.

HORIA. *)

Horia fū celu d'antaiu redeseptatore naționale între Romani si primulu martiru. Adoveratu-i nume ora M i c e l e a sau, dar' e mai cunoscutu sub numele de sêu Oria, datu de poporulu romanu si care fū proclamatu „rege alu Daciei.“ Nascutu la Nagi-Aranu in Transilvania, ca supusu intr'o feuda a comitiloru din Meaneu, fū crescutu in castelulu acestor'a ca unu de servitiu“ improuna cu fiulu comitelui, pentru care si in faci'a caruia tronulu sê primésca tôte pedepselo ce i-se impune; inșu fiindu că acestu fiu alu comitelui avrá dorerea ce trebuia sê suferu pentru unu tovarasiulu seu, se grabi sê evite ori-

ce pedépsa, portandu-se mai bine. Cu modulu acest'a tenerulu Niculau Ūrsu dobandi o creștere cum in acelu timpulu n'avea nici unu fliu alu apesatulu poporu romanu, care éra ténuta in sclavia si absoluta ignorantia de patrii sei unguri ai feudelor: astfelu avu ocaziune sê studieze legile impreuna cu fiulu comitelui, si — dotatu c'o adeverata aviditate d'a sci si cu o rara curiositate, care mai tardiu 'lu facu sê cunósca glori'a stramosiloru sei, — elu se ocupá cu istoria tierci sale si a Romaniloru. Si oroi vechiei Dacie aprinsora fantasi'a tenerulu romanu. S a r m i s, care cadu luptandu-se in contra lui Alesandru-celu-mare; D r o m i e h e t e, care opune o resistintia atâtu de falnicu lui Lisimac'u, mostenitorele lui Alesandru in Tracia; O r o l o, aliatulu lui Perseu in contra Romaniloru; B o r e v i s t e, care se apará in contra lui Iuliu Caesare; C o s o t i n e, ale carui fapte resbelice sunt cantate de insusi Oratiu, si in fine Decobalu, care constrinse pe Domitiani sê-i plátésca tributulu, dar care cadu sub isbirile lui Traianu: éca numele, cu cari se legara ovenimintele istori-

ce mai importante din Dacia, din care Transilvania faciá parte in acei timpulu.

Pe d'alta parte istoria Romei, cu eternele-i glorie, mari superbi'a ambitiosulu Horria: si Romanii sunt descendentii din Romani, si afinitatea limbei romane de adi cu cea latina, ca si multe obiceiuri si costume ale tieraniloru romani átesta pana astadi, că in amesteculu de rase, operatu in cursulu secliloru, elementulu romanu a remasu predominantu. Dar deca acele studia istorice aprinsera in inim'a sa viu'a flacara a iubirii de patria, apoi redeseptara in mandrulu si fantasticu-i spiritu acea schinteia de ura in contra apesatoriloru tierii sale, care mai tardiu, inbarbatata de furia poporala, avea sê dec nascere incendiulu revolutiunii.

Eea fii anticiloru Daci si Romani, disprețuiti, ténuti in ignorantia, lipsiti de cele mai sacre drepturi ale omulu, supusi sclaviei in adoveratulu intielesu alu cuvintulu, si in tôte ocaziunile, cu cea mai mare nejustitia si barbaria, maltratati arbitrariu de urmasii selbaticiloru Huni, ingamfati Magiari, cari ve-

nira straini in Dacia ca usurpatori si cuceritori, lipsira pe Romani de ori-ce proprietate, impartira între densii tier'a, si acum, posiedendu tôte feudele, ca comiti si baroni, considera pe romanu ca pe o vita . . . Si Romanulu ce éra densulu in fortiat'a-i ne-educatiune, deca nu-i mai romasese consciinta de spre nedreptatiele, cu care se dedase ne'ncetatu?

Horia, toneru, agoru, ambitiosu, essaltatu, cu multu talentu naturale, c'o educatiune solida, egale cu a unni comite magiaru, ce trebuia sê faca densulu, cu atâtea cunoscintie folositorie, pentru poporulu seu? Éra naturale se concépa ideia resbunării si a libertatii, dara, tacendu, nu-si dele pe facia marimea impresiuniloru ce facuse asupra-i positiunea romaniloru. Juno maturu, elu incepu de timpuriu sê se faca poporulu.

In stagiunea de véra absintá adesea de la castelulu Betleanu, spre a potrece dile de nopti in padurile Torodéca si in satele de prin prejuru, si cuvintu-i facile si afabile si mecele ce dá sermaniloru sei compatrioti a-

*) Acést'a biografia este opulu confratelui nostru de la Roma, a italianulu CANTANI. Dest in amana, totusi o reproducemu tradusa dupa „Romanulu“, si o recomandamu atentiunii cetitoriloru Red.

„nsa a a'ge nu este permis; asia dara nici a te adunã si consultã.

Cine se indoiesce despre acẽsta, iee a minte urmatõri'a depesia a parintelui eppu Ioane Popasu, data din Caransebesiu, astadi deminẽtia la 9 õre, catra preotulu romanu din Biserica-alba si carea suna :

„Dupa o teleorama a dlui ministru Szapãry, adunãrea convocata de parinti'a ta este calificata ca un'a provocatõria de turburãri, si ea nelegata se va opri. Retrãge-te cu credinti-osii, evitãdu tristele urmãri.“ —

Se 'ntielege, cã conducetorii serbi si romani ai miscãrei electorale libere, legali, au protestatu contra oprelei nelegale; se 'ntielege si aceea, cã aceiasi conducetorii candu au convocat adunãrea, totu de o data au insciintiatu despre convocare inscãrisu pe autoritãta politica din Biserica-alba, si asia formele si remediile prescãise de lege nu s'au perdutu din vedere: cu tõte acestea inãsa, si — macaru cã o mare parte din intieliginti'a nõstra nepãtita, totu a remasu nutrindu sperantia cumca apelatiunea lorã la guvernu nu va fi fora succesu, eu sum prẽ convinsu, cã aci tõte mediloccele legili si tõte bunele credintie nu vor folosi nemic'a.

Candu o data o stepãnire sãu partita politica constitutiunale, merge pana a tacãã din capulu loculu de nelegala si provocatõria de turburãri o adunãre pacifica si legalminte convocata, si candu acea stepãnire 'si-i-ẽ refugiu la neleialile (cã prin capii bisericesci, cari — dupa lege n'au d'a face cu politic'a, si prin tribunãle, cari fora fãpte positive criminãli, n'au functiune competinte, — atunci acea stepãnire, fie ea omagita de agentii ei, sãu alarmata de denunciatiuni secrete marsiãve, sãu fie ea, dupa natur'a ei preocupata inãcontra dreptulu poporulu, rãru si prẽ anevoia se abate de la calea retãcãrei!

In casulu presinte cu atãtu mai pucinu se põte sperã dreptate si imparitalitate de la domnii stepãnitõri, cãci ei prin tõte mesurile lorã, pre cum se vede — sistematicaminte si oblu au atientitu a despoãre poporulu de liberulu seu dreptu de alegere, sãu a-i face neposibile osãercãrea lui. Numai asia se põte priepe, d. e. dispõsetiunea luata cu abãtere de la lege, ca conscrierea alegatõrilor pentru intregu teritoriulu sã se facã in centru, in Biserica-alba, si alegatõrii alu cãroru numeru dupa dreptu s'ar urcã la 8—9000, sã vinã 5—10 mile departe, dõrã de dõue si de trei ori, pentru de a-si arãtã dreptulu si de a se inscrie, apoi inãca o data pentru de a votã! Unde põte sã fiã acẽst'a cu potintia?! Cum o unica comisiune in centru põte fi in stare d'a esãaminã documintele de indreptãtire si d'a inscrie in 14 zile unu numeru de 8—9000 de alegatõri?! — Este o pretensiune si presupunere chiar absurda acẽst'a; si cu tõte ea este o fãpta. Ce deci alt'a põte sã fiã intentiunea, decãtu a conscriã pre cele vr'o 1500 de alegatõri nemti din locu si din vecinatate, ẽra pre romani si pre serbi a-i sicanã pana sã trãca terminulu de inscriere, apoi a-i respinge, si asiã prin minoritãtea nemtiẽscã a alege pre candidatulu guvernementalu si a triumfã pe cont'a maioritãtii romãne si serbe, bucinãdu dupa aceea in lume, cã — *Romãni si Serbi sunt fericiti de tõte cãte facu dom-*

ni magiari, ne-avẽdu nici o plansõre s'nici o dorintia!

Din tõte mi se impãre evidintã, cã domnii stepãnitõri, chiar si numai pentru da fortã alegerea unu omu alu seu de deputatu, si d'a impededã posibil'a alegerea a unu romanu sãu serbu, adevãratu reprezentãntu alu poporulu, nu pregãta a calca legea si drepãtatea si a vetemã de mõrte o poporatiune numerosã si strictu leialã si patriotica!

Apoi acẽst'a sã nu bata la ochi, sã nu intristiedã si amarẽscã si inãstrãine spiritele serbilorã si romanilorã de catra acestu regimã, acẽsta sistema si constitutiune magiãra?!

Si apoi domnii vor a face pe lume sã crãda cã, unii agitatori nãtionali sunt causã nemultimãrilorã generalã ale popõralorã nemagiãre. Nu, domnilorã, nu unii agitatori sunt cari vi stricã, ci portãrea si fãptele dvõstre sunt cari rescõla tõte spiritelo bune inãcontra-vi! —

De candidatulu sãu *candidati anuntiti*, la serbi si romani nici vorb'a nu e inãca; deci cu atãtu mai pucinu este temere de scisiune, pre candu nici cea mai mica divergentia de opiniuni nu essiste inãtre barbãtii de ambele nãtionalitãti. Apoi si de aci veti pricepe, cã ce ne'ntemeiaãta este temerea domnilorã de la potere — inãca acuma, candu betii granicãri abãã vor a face primulu pasu pe terenulu constitutiunei. Cele ce se sunã despre un'a sãu alta persõna, sunt numai vorbe private, cãroru nu e de a se atribui importãntia oficiõsã. —

In fine inãsa — ori cum sã fiã, tienut'a romanilorã si a serbilorã are sã remãna *frãtãscã, armonica si solidã*; basãti pururiã pre lege, romãni si serbi, mana 'n mana au sã-si reclame dreptulu, dreptulu d'a se adunã, d'a se consultã despre aceea cã — cum sã-si afirmã mai bine si mai cu folosu votulu ce li dã legea la alegerea de deputatu. Dar despre acẽst'a — alta data mai pe largu.

Ve salutã, domnilorã de la „Albina.“

V. B.

Magiãrisarea armatei.

Un'a dintre dorerile cele mai mariã ale nãtionalitãtilorã este si impãrtirea armatei. Nẽmtiulu austriãcu 'si cunõscẽ regimentulu seu, magiãrulu scie sã spuna, cã acẽst'a sãu cel'a e regimẽtu magiãru sel. Fie-cãre nãtione se fãlescã cu gloriã militãria a regimentelorã salo, este mandrã de sacrificiale ce le aducã pentru patria si pentru trõnu. Dar nõã romanilorã, cari asisderia portãmã in mesurã egalã tõte sarcinelo ostãsiẽscã, impãrtirea armatei nu ni permite sã gustãmã si gloriã acestorã sarcine si sacrificia patriotice, cãci regimentelo nõstre nu põrta numele nostru, ci numele de regimente unguresci.

Cãta dorere pentru o inimã romãnescã, si ce sentimente i se cere cã sã le nadusiẽscã, pentru a potã luptã spre glorificãrea unei flamure, careã nu este flamur'a nãtionei salo, ci a aceleia, care ne egemonisẽdia de ne usturã in tõte ramurile vietii nõstre politice si sociale!

Dorintia nõstra ferbintã de a dovedi tronulu si patriei, de cãte sacrificia este apãcc romanulu pentru densele in dile de

periclu, remãne o dorintia nerealizãbila; cãci romanulu n'are unde sã dovedẽscã acẽst'a, de õra ce in regimentulu seu nu e consideratu de romanu, ci de unguru.

Daca nu li se dau nãtionalitãtilorã regimente nãtionali pentru a satisfacẽ dorintiorã ce densele nutrescu, apoi totu ar trebui sã li se deã pentru motive militãri, anume pentru a dã instructiunei militãrie unu aventu mai securu si mai rapede, si desclintu pentru a procurã combatentilorã unu stimulu potericu in momentele de luptã.

Ginerariulu bunu intrebuintiedã tõte midilõcele pentru a insuflati pre ostãsiã sei; apoi in epõcã nõstrã a nãtionalitãtilorã, candu santã amõre nãtionala e straportatã si prin colibele celorã mai serãcãti: unde õre s'ar gasi acum unu stimulu mai potericu decãtu acel'a d'a spune ostãsiulu in batalia, cã flamur'a ce e tiene, este flamur'a nãtionala, de careã s'a legãtu onõrea nãtionei salo?

Pãn'acuma mai erã cum erã cu oficerii nemtiẽsci. Densii nu aveãu de a casa preocupatiuni nãtionali contra romanilorã, si nẽmtiulu este dela natura unu omu mai asiediatu. Dar acuma vedemã cã magiãrii inãcepã a miscã tõte petrile pentru magiãrisarea armatei.

In privintia acẽst'a scimã cum guvernu impãrte gratis diãria magiãre militãrescã mai tuturorã companielorã din regimente. Acele diãria, pre langã cestiunile militãri, tratẽdia istoria magiãrismulu, biografii magiãre si alte de acestea menite scopulu magiãrisãrii. — Apoi suboficerii magiãri se ingãmfẽdia din ce in ce mai tare, si au o tratãre totu mai necuviincõsã si mai neinfrãntã pentru gregãrii romãni.

Nuãi inãfintãrea de regimente nãtionali põte curmã multimea reilorã in sinulu armatei tierii, — singurã inãfintãrea põte face cã romanulu sã nu fiã despretiuitu chiar si atunci, candu se duce a pune pe altãriulu patriei tributulu celu mai mare: tributulu de sãnge.

O nõua „Utopia.“ *)

„Il est facile et commode de traiter d'utopie toute proposition d'amélioration. Eh bien! j'aime les utopies comme opposition à la sècheresse du coeur, à la paresse de l'esprit, ces deux fléaux de l'humanité, ces pestes de la société.“

de Pradt.

„Este usiorã si comodã a tratã de utopia orice propõsetiune de ameliorãtiune. Ei bine! eu iubescã utopiile ca opõsetiune sterilitãtii inimii si trãdãvãiei spiritualei, aceste dvõue plãge ale omeniunii, aceste dvõue ciume ale societãtii.“

de Pradt.

In unulu din numerii recentii ai stimãbilei gazete ce redigetã, aparurã, domnule Redactoru, o serã de justẽ „Consideratiuni asupra culturãei poporulu romanu din Transilvania,“ — consideratiuni cari, io speru, cã nu vor fi lipsitu

*) Cu placere publicãmã acestu articulu tramisã din mam'a Roma, de inflãcarãtulu nostru june confrãte A. B. Elu contineã mari, deã dorerõse adevãruri pentru poporulu romanu, si desclintu pentru „intieliginti'a“ lui; 'lu recomandãmã deci deosebitei atentiuni a cetitorilorã nostri.

a atrãge atentiunea bine meritãta a tuturorã Romanilorã, cari au fericirea bunulu gustu de a ceti „Albina.“ Acẽstã io o speru; inãcãtu inãse pentru persõnã mea. Ve potã ascurã, cumcã importãntia titlulu n'ã atrãsu neresistibilã si m'a obligatu a ceti consideratiuniã amintite cu o estrema curiositate, de fora impãtientia. Domnulu autoru „consideratiunilorã, renunãndu a se scrie, pune in evidentiã modestia dõniei salo: nu potã, prin urmare, cã modestulu autoru sã fiã atãtu de presuntiosu, cã se crãdã a fi resolutu de ficil'a problema, ce constitue culturãã poporulu romanu. Deci, inãduplã convãtãtiune, cã spãciulu unei foisiorã nu inãutilminte sacrificãtu „consideratiunilorã,“ si cã consideratiunile din cestiunã nu au facutu ori-ce alta discusiuneã importantulu subiectu superfluã, inãcã duplã convãtãtiune, repetu, am deternãtu scrierea aceste „nõue utopie,“ cã reia credu cã veti binevoi, domnule dactoru, a-i acordã egalãmintã unu loc in pretiutulu Dvõstre diãriu. Si fiindu asi dõri a stabili o anumitã coerentiã de „consideratiunile asupra culturãei poporulu romanu din Transilvania,“ — cã erintia, care de nu apare necesãria, opõtãna este cerutu, — mai ceru respectuosãmintã o gentiletã domnulu dactoru, pe care sum securu, cã m'ã va acordã fora dificultãte: este urgentã. (Cu desclintã placere. Red.)

Cultur'a, ce semnificã acestu ventu? multu: semnificã scopulu finã a tuturorã tendintiorã si stãrãntiorã lorã umane. Cultur'a poporulu romanu „unu cuventu,“ vor dice scepticã „unu cuventu“ dã, — dar unu cuventu care merita mai multã stima, mai mult respectu decãtu multe din tãptele vestre, domnilorã realisti.

„De unde atãta nepãsare? de unde atãtu indiferentismu faciã cu literaturã nõstrã?“ se mira autorulu „consideratiunilorã. I'e mine, io spunu dreptu, m'e suprinde nepãsãrea si indiferentismulu; dar m'e suprinde multu mirãndu domnulu autoru a „consideratiunilorã cum? domniã võstrã, patriotii patrieiã servite, nu ati descoperitu inã isvorã funestulu indiferentismu, careã inãundã domeniulu literaturãei romãne? decã nu este destulu de chiaru, cã indiferentismulu Romanilorã provine din servituteã lorã atunci io nu mai sciu, la ce servituteã chiaritãtea!

Põte prosperã materialminte unu poporu aservitu? nici decum: concãtorulu, stepãnulu seu, nu l'a redusã

Cunõscã-te pre tine insuti, dice intielãtiunea popõralorã. Cunõscã-te, omule, nu te mai vertuile, ci si peccãtele si te indreptã, pe trã ce sã fi fericitu, dice Evangeliulu la Cristu. Cunõscã-te si tu, poporule romanu peccãtele si affã cã nu asupritõrii tei singurã sunt causã miseriei tale, ci si tu insuti; scã la-te din somnulu letãrgãiei, si-ti frãca ochi, cã sã vedi bine in juru de tine, si indreptãdu-te te vei scãpã din miserã ta moralã materiale — este doctrinã acestui articulu.

R. d.

trasera in curendu iubirea romanilorã, ẽra positiunea-i de intimu alu tenerulu comite, crescerea, portu-i senioriale si micelã favoruri ce adeseã dobandã de la familiã Betleanu pentru supusii romãni, protegiãndu-i inãcontra asuprãrilorã ungurescã, ascurãra o mare stima, venerãtiune si 'ncredere, cum de la Decebalu inãcõci nici unu romanu nu potã sã dobandẽscã de la tier'a sa. „Salve Horia, salutãre, strãlucite!“ i diceãu entusiasmatãi romanii ori unde 'lu inteliãnu, si unu energicu betranu, esãltatu, dar plinu de sincera si robustã inãcredere inãvirginea fortia a oprimatulu seu poporu, sciũ sã insuflatiẽscã si mai multu dejã aprinsã fantasiã a tenerulu Horia.

Acestu betranu erã Georgiu Closca, care fũ fericitu cã tipetu-i de dorere, de rasbunãre si de libertate gasise o inimã dejã pregãtitã pentru cea mai estrema inãcercãre.

Si conjurãtiunea erã facutã, ẽra Closca din parte-i pregãtitu mereu si din ce in ce mai multu pe romãni.

Sãu cã comitii de Betleanu observãserã

cã Horia erã prẽ iubitu si stimatu de romãni, supusii lorã, sãu cã voiserã numai sã se scãpe de densulu, dupã ce educãtiunea fiiulu de comite se terminãse si intimitãtea-i c'unu romanu inãcãtã d'a fi cuviintõsã, betranulu comite otãri sã tramitã pe Horia inãcaletoria, impãreãna cu fiiulu seu si cu profesorele lorã, ordinãndu celui din urma sã gasẽscã pentru Horia vr'unu locu pe langã vr'unu õre care seniore din Viena sãu din Paris, pentru cã sã nu se mai põta intõrcẽ in patria.

Darã la Viena Horia isbuti sã dobandẽscã de la imperãtulu Iosãfu II. pentru satulu Nagi-Aranu, permisiunea d'a face tergu publicu de dõue ori pe anu.

Candu aãã cã se facu negociãri spre a i-se dã vr'o functiune si a fi opritu la Viena pe langã unu marchisã francesu, elu plecã farãsi luã diũ buna de la cine-va, se imbarcã p'unu bastimentu postale de pe Dunare, si se 'ntõrse 'n mediloculu romanilorã sei, cãrorã, fiindu adunãti inãcampiele satulu Bradu, districtulu Abins, le spuse, la 1 noembrie 1784, cã are mandãtu de la imperãtore sã

libereze pe romãni de suntã jugulu magiãru. Si, spre a-i face sã se 'ncrãdã si mai multu inãcuvintele salo, le arãtã o mare medalia cu efigia imperãtulu, o cruce auritã aterãnã d'unu lãntiu asemeneã auritu, si inãfine pergãmentulu cu sigilulu guvernulu, care se referã numai la tergu cedãtu satulu Nagi-Aranu, darã pe care nici unulu dinãignorãntii Romãni nu-lu sciã citi. Elu le promiẽde sã-i conducã la fortãretã de Carlsburg, de unde vor primi arme bune, munitiuni si bani inãabundãntia.

Romãni i jurãra deplina credintia si 500 de tierãni ardintã 'lu urmãrã, ẽra pe ori unde treceãu prin vr'unu sat, numerulu crescã ast-folu, inãcãtu numai de cãtu se facurã 5000.

Horia fũ proclamãtu „rege alu Romanilorã“ si o coronã improvisãã devõni simbolulu noulu regãtu alu Dãciei.

Absolutã lipsã de armã si de bani, si imposibilitãtea d'a tienẽ 'nãdisciplina pe 'nãfuriãtii romãni, cari erã avidi d'a-si resbunã inãcontra nobiliorã strãinjã, cari de seculi ii

impãlãserã, si cari se intrunãserã tocmai pentru acestu scopu, esplicã asãlturile ce dedãrã castelãlorã comitilorã si baronilorã magiãri nu inãse si crudimile comise asupra persõnelorã lorã.

Insusi Horia — sãu cã nu voi sã fiã altu-felu dinãconsiderãtiuniã politice, sãu cã nu puteã tienẽ inãfreu pe sclãvii ce-si mureãu lãntiurile — insusi elu radicã brãtãle spre a-si resbunã.

Toti magiãrii si secuii — descendãntii hunilorã — fugãriã si s'ascunãserã de 'nãfuriãreã revoltãti si se inãfundãrã prin fortãretã si inãcetãtãile mai mari. Darã si inãaceste locuri erãu adeseã securi de densii, cãci dejã undeãtãrãuriã mai micã cãdiãserã 'nãmanele Romãnilorã, cari avurã ardõrea d'a le dã asãltu de dõue ori, de si fora resultatũ, panã si fortãretãiã Devã.

Se facurã diferite ciocniri cu pãrtiã trupele imperiale si Horia inãvinãse de multã ori, ba vedũ chiar cã õsteã sa crescã panã la numerulu de 1,000.

Inãdecembrie 1784, Horia se facã stã

servitute, pentru a-lu inavuti — elu l'a servitu pentru a-lu exploata in avantaju propriu! Unu poporu opresu, pote elu progresu moralmente? nici decum: opresorele l'lu oprime pentru a-lu degradu, pentru a-lu transformu in *calu de cavalcadu*. Unu poporu servu, pote elu avu sentimente nobile? nici odata: sclavagiulu eschide ori-ce virtute, stapanulu l'lu invetia a servi, nu a starui. Unu poporu de sclavi, pote elu fi cultu? nici de cum: negr'a ignorantia este principiu esigentia, este alimentulu celu mai necesariu a sclavagiului. In fine, unu poporu in lanturi, pote elu aspira la gloria? pote forte bine; dar primulu actu gloriosu este necesariamente frangerea lanturilor: neimplinindu pe acest'a, mica gloria a lui este — trist'a resignatiune!

Libertatea este fecunda: poporulu, care o posiede, prosperedia materialmente, lucrandu pentru sine, lucra neincetatu in consciinta, ca fructulu sudoriloru sa nu are de a-lu impartu cu nime; elu cauta gloria pe terenulu moralu, securu fiindu ca gloria sa nu devine suspectata si persecutata de nime; elu are unu vastu orizontu naintea sa, pentru-ca nime nu l'lu restringe; elu cauta lauri pe campulu literaturii, artei, si a sciintieloru, pentru ca acestea sunt compensate de admiratiune, de onore; elu se interesedia de tote, elu devine diferentiu, pentru-ca in patria sa totulu este proprietate sa, totulu produce unu avantaju si unu detrimentu nationalu.

Sclavagiulu nu este mai pucinu febru: elu produce umilitia, servilismu, indiferentismu, indolentia, miseria morala materiala, letargia, e tutti frutti compatibili cu admosfer'a lui. Pentru ce? pentru unu simplu si logicu motivu: stepanulu au inflexibila vointia a culege ceea ce e semnatu; aservindu-si asta-di unu poporu, cauta a-lu conserva sclavu si pe acestu scopu nu-i deschidu o cariera de filosofu, nici-o perspectiva de militar. Eca misterulu — descoperitu. Trebe, cine nu este persuasu pentru ce comerciantii de sclavi nu tramitu victimele lor la scola; stapanii ii vor raspunde suridindu pentru naivitatea interogatorului — cinicamente: „pentru ca sciintia face din sclavi — rebeli.“

Dupa parerea mea, acestea sunt motivele, cari aru pote justifica deplorabila negligenta a *culturei poporulu romanu* pana la o certa epoca, pana la 1848, pentru esemplu. Incependu cu acea revolutiune, *poporulu romanu devine complice miseriei proprie*; nu mai ajunge pozitiunea lui subordinata unui altu poporu, spre a raspunde de miserabil'a situatiune, in care se afla, nu: de o mare parte a demoralisatiunii lui este poporulu romanu insusi culpabilu, si insusi care a raspunde ca atare de abandonulu criminalu, in care s'a aruncatu. Numai este optea absolutismulu, este iern'a inerciei care explica sterilitatea campiei literare; *numai este opresiunea straina, este bandav'a nostra propria caus'a necompa-*

rabilei paupertati sciintifice. Dicu „*necomparabila*“ — si nu intelegu a paragona starea literaturii romane, cu ceea a unui poporu liberu, ci comparata cu literatur'a poporaloru aservite si egale in numeru poporulu romanu. Sunt circumstantie atenuante pentru acestu delictu nationalu: sub dominatiunea unoru popora brute, barbare, miserabile, — circumdati de popora si mai ignorante si mai proste, — isolati de occidente, unde in opozitiune cu astrologia, resari soroze civilisatiunii. — in commerciu perpetuu cu ginti antipatice sentimentulu nationalu, tote aceste accidente escusa mescinitatea progresulu factu de *Romani*; dar sunt departe de a-i procura — aceste circumstantie accidentali — unu verdictu de *neculpabilitate*.

Este timpu perdutu aprofundirea in cercetarea cauzei cauzarum. Remane neconstestabila acus'a: *poporulu romanu este complice miseriei proprie*. Ceea ce este mai utilu a cautu, si ceea ce se impune meditatiunii fie-carui sinceru patriotu romanu, este unu remediu pentru reulu ce cu totii deploramu dela geniulu strabuniloru nostri. Cum s'ar pote remedia reulu? Cum s'ar pote deschide literaturii nationale unu campu fructiferu? Cum s'ar pote funda o republica literaria, si chiar si in senulu dependentiei politice?

Intr'unu altu numeru, cu consentimentulu domnulu Redactoru, voiu emite modestele mele opiniuni a supra acestoru cestiuni.

Roma, 10 sept. n.
Alessandru Bujoru.

Banatu, in 15 sept. n.

(*Studenti raticati si parinti magiti*.) De multi ani in coci am facutu observarea, ca o parte mare a tinerimeii nostre studiouse frecuentedia gimnasiale din Kecskestet si din Crisiulu Mare. La inceputa credeamu ca locurile numite sunt atragatorie numai pentru invetiarea limbii magiare, caci altu scopu nici se potea presupune, fiindu alte gimnasiale mai de frunte si mai indemana pentru ei.

Dara m'am instelatu tare, in catu nu potu se nu scotu din peptu-mi cateva oftari triste. Si cum asi? Dora din caus'a ca in institutiunea acestora nu potu deveni densii studinti buni, tocmai ca si din altele mai de frunte? Nu, ci pentru ca tinerii aceia abuzedia de liberalismulu — si ei insisi li atribue acesta frumoasa insusire — profesoriloru d'acolo. Eta cum sta treb'a!

In Egopolese afla de comunu in totu anulu celu putienu 50 de gimnastisi romani; din acestia nu ambia regulatu mai nici unulu, mai toti sunt privatisti, cu acelu privilegiu ca li este iertatu a siedi tota diu'a in cafenea, la biliardu, la joculu cartiloru si a se petrece in locuri necuivintiose. Nu esagerediu, Dnule redactoru, le-am vediatu tote cu ochii. — Mai toti tinerii acestia sunt inscriși, seu mai bine dicendu, prenumerati pre cate doue clase; aci trebe se stai pre ganduri si se judeci: ori cum? Preste totu anulu in sburdatiuni — onore esceptiuniloru — pre cont'a parintiloru seraci, si to-

tusidoue clase pre anu?! E o gacitura, si misteriosa e deslegarea ei . . .

Adeveru este ca viitoriulu unei natiuni se radiema pre tenerimea aceleia; dara ce radiemu pote fi o tenerime ca acest'a, ce lumina potu da teneri ca acestia poporulu, candu ei insisi n'au studiatu cu destula seriozitate. Acestia sunt, cari devinu in barbatia loru slugi servile ale guvernulu, fie acest'a ori de ce panura, dandu-li-se officie din gratia, neavendu calificatiunea receruta, si se uita apoi ca sunt romani.

Cunoscu parinti seraci, cari 'si dau tota truda pentru a tramite fiii la invetiamentu, si fiii nemultiamitori se desmerda catu e anulu neinvetiandu nemica si rostogolindu-se din eroare in eroare si cerendu catra finea anulu dela parinti cu sutele de florini menite prepararii pentru essamenu . . .

Cugetati si judecati bine voi, parintiloru seraci, cari cu sudorea fetiei vostre vi tieneti fiii la scole cu scopu se invetie spre bucuria vostra si spre folosulu natiunii! Ve intrebu ca: n'ar fi ore de mii de ori mai bine, deca ati face din fiii vostri economi buni, cumpebandu-le pamentu pre miile, ce le lapedati indiadaru, de catu a face din tinerii omeni mai luminati cu numele numai, in adeveru insa omeni mai intunecati de catu cari nu au ambiatu nici odata la scola?!

Nu ve indestuliti cu aceea, ca vi potu areta fiii vostri la finea anulu testimoniulu despre clasa respectiva, testimoniulu despre depunerea maturitatii, ci cugetati-ve bine si ve intrebatu, cum 'si le au castigatu densii aceleia, ore merita-le seu ba? Ore nu e numai masca? si veti afla spre machnirea vostra, ca masca vi-a costatu cu sutele, ce le tramiteti la capetulu anulu filorlu vostri. Voi suuteti amagiti, fiii vostri raticati!

Era voi, parinti avuti, intre cari intelegu si nisce preoti invetiati, si cari sciti ca unu studinte, ce trebe se devina, tometi-ve de blastemulu mamei natiunii, ca-i dati pre fiii vostri in locuri de unde lipsesce paz'a rigurosa.

Lasati-ve de datin'a blastemata a face cum li place filorlu. Ar fi recomandabilu, intru interesulu vostru si intru interesulu natiunii, ca se tramiteti fiii vostri la alte institutiune, caci la cele cestiunate pre tare au invetiatu a cunoasca *datine* si *cuiburi rebe* . . . si pre multu abuzedia de liberalismulu (?) celu mare alu domniloru profesori. Pecatu aveti, cari nu grigiti de fiii vostri si ve indestuliti cu testimoniiale numai, cascigate . . . voi veti fi sciindu cum . . . U.

Oravitia, 14 septembrie 1873.

(*Aplicatiunea legii de natiunalitate in Ungaria! Ingamfarea fiscalu reg. de la Tribunalulu de sicia facia cu romanii in generalu, si cu limb'a romana in specialu*.) „Unu spectatoru“ din nru 68 alu pretiutei Albine, — aretandu cetitoriloru, cum s'a portatu dlu *fiscu regescu* facia cu veteranulu si bravulu invetiatoriu din Maidanu, Danila Liaba, si cum acestu fiscu cu o ignorantia si arogantia i respins: cuitelu, scrisu in limb'a romana, — a retacutu onorabilulu nume, si n'a spusu ca cine si ce felu este acestu strasinicu domnu fiscu de la Tribunalulu reg. de aicia.

Ca se-lu cunoasca nu numai romanimea,

ci si alti omeni de omenta pre acestu dna magiaru, nu potu intre lasa se nu intregescu descoperirile din susu atins'a corespondentia, si cu martore ocularu la ocaziunea acea am se-ti spunu, bunule cetitoriu, ca acestu fiscu este vestitul de odinora *advocatu Hlatky*, carele se facea macia uda si colindu pre la usiele judiloru cercuali si notariloru comunali incuacruindu-se si impretinindu-se cu dinsa, numai ca se-i procure *catu de multi clienti*, firecesce *hebauci*, romani de prin prejurulu Oravitioi, pe cari apoi mi-ti-ii incalcea si innoda in procese catu de bine si dupa aceea mi-ti-ii tunde si belia cum se cade, magiariesce si adeveratu fiscalesce.

Stepanitorii romaniloru de pre aicia sunt mai totu astfelu de venetici; ei de locu ce se asiedia aicia numai, cu caputulu ruptu pe spate, — se inavutiescu si imbuiba, 'si cumpere ca se si realitati — firece numai din beliturile bietulu poporu.

Si cum nu; caci ei ca advocati magiari stau in legatura de cuseria cu omnipotentii domni judi neromani; er pe diregatorii romani iute sciu se-ii cumpere si castige de unelte orbe ale lor.

Astfelu este si dlu fiscalu reg. *Hlatky*, carele numai pentru servitiale de cortesia la alegerea de ablegatu dietale a ajunsu la acestu postu insemnatu.

Eram si eu — din intemplantu — in ambitulu salei Tribunalulu reg. candu veteranulu nostru invetiatoriu 'si tramise cuitelu despre nisce competintie de diurne ce avea se le primisca ca martore intr'unu procesu criminalu; servitoriu intrandu cu cuitelu in sala, iute esi era si apuse, ca Maria Sa, d. fiscalu reg. nu da banii pre cuitu in limb'a romanesce, ci se se facea altele in cea magiara. Bietulu omu i reflecta servitoriu: ca elu e romanu si nu scie scrie magiariesce, dar ce se vedi! D'odata se deschise us'a si Maria Sa d. fiscalu, ca o infuriata hiena se nasco cori spre bietulu omu si sberandu ca leulu, — in presintia multimei de omeni dise: „Ce, nu vrei se faci *cuitantia unguresca*?!“

Omulu nostru i respunde: „Nu Dle! ca eu sum romanu si nu sciu nici vorbi nici scrie unguresce!“ Astu resolutu respunsu i-a mai trebuitu magiaronulu, ca se-si manifeste asiaticitatea si intipuit'a omnipotentia de fiscalu regescu.

Solipindu cu ochii, sucindu-si mustetiele, urlandu si racindu rupse cuitelu si le tipa omului, esprimandu-se: „Na, daca Tu nu scii unguresce, nici bani nu capeti, az ebadta!“ Mai adause apoi: ca elu are instructiuni de susu, ca numai *documente in limb'a magiara* se primisca de la parti litigante. (Sic!)

Mai trebe ore comentariu la acesta efrontaria si orba cutesare a domniloru magiari, si specialu a unui fiscu reg. care, dupa sublim'a sa chiamare, ar trebui se respecteze si apere legoa, dar nu singuru se-o calce in piciora!

Dar vai si amaru de legea nationalitati cu domni magiaroni in nefericitulu acestu de *constitutiunalismu* traficante! Vai si amaru de poporulu nostru datu preda acestoru pasie mangolesci, sustienuti din sudorea si spinarea bietulu romanu alungatu de vi trég'a sorte!

Pana candu totu Asia Domne!
Unu altu spectatoru.

pe Zecca din Kolosvár si constrinse pe impiegati se bata moneta de galbeni de auru in inscriptiunea: „*Horia Dacias Rex*.“

Guvernulu din Viena se spaimantatu, fiindu ca insurectiunea ia proportiuni acatu de neacceptate si intiolese, ca trebe se asanita poteri militare mai mari in contra opozantiei lui Horia. Prin urmare trupele austriace fura concentrate in Transilvania si in *l'lu II*. promise o amnestia generale si deplina tuturoru acelor'a, cari se vor retrage, fara numai de siefii *Horia* si *Cloșca*, pe caroru caror'a puse pretiulu de 3000 galbeni austriaci.

Aceste mesuri, si mai cu seama indemnatu staruitorie ale popiloru greci, cari n'aveau nici o aspiratiune pentru o Dacia nationale, facura pe cei mai multi se plece pa seama. Lui Horia inse i remase o buna ceta de partisani, ce totu mai sustienura cu onore diferite lupte cu trupele austriace si cu insisi nobilii. Afandu ca nobilii magiari se adunara in consiliu de rebelu la cotatea Deva, Horia se otari se o atace si intr'adeveru isbu-

ti la celu d'antaiu asaltu se cuprinda acesta cetate deschisa, situata la polele stancei fortificate cu acelasi nume, in care trupele si nobilii fusesera nevoiti a se retrage.

Deva fu incendiata, si la flacarile cetatii ardiende, Romanii consumau marile provisiuni de mancari si mai cu seama de vinu, pe cari le gasisera.

Candu de o data se deschisera portile fortareti Deva, si trupe si nobili, condusi de Sigismundu Batori, se aruncara asupra amotitiloru romani si facura teribile maceluri.

Horia sciu cu multa abilitate se se retraga in munte cu parte din ai sei. Dar fiindu ca de la inceputu insisi romanii devastasera campiele nobililoru si incendiasera granele, in curendu inceputa se simtia lips'a de alimente, si contrinsi din ce in ce mai multu de trupele ce ii impresurau in numeru crescendu, 'si parasira capitanulu si se respandira.

Cu pucini tovarasi, Horia si Cloșca, se retrasera in partile cele mai profunde ale mariloru paduri, dar — mai nainte d'a fi

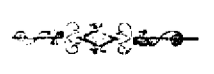
potutu ajunge la fruntarie — cadiura prin tradare in manile Austriaciloru, cari in 28 februaru 1785 ii ucisera pe rota la Carlsburg!

Astu-felu se termina in scurtu timpu insurectiunea romana si trecetoriu fu rogatulu Daciei. Dar ideea nationale, pentru care Horia chiama la arme pe poporulu seu, nu mori cu densulu. Consciinta despre propria potere nationale si proprie drepturi romane in romani, si adi vedemu pe romanii din Moldova si din Muntenia, deja uniti sub unu singuru principe, redicandu-si cu mandria capulu, si mai multu seu mai pucinu aruncandu ultimele resturi ale jugulu turcescu. Astadi vedemu organizata o serioasa si compacta opozitiune nationale intre romanii locuitori in Transilvania si in Banatulu ungaru, cu scopu d'a si asecura drepturi egale si d'a se libera de suprematia si egemonia magiara. Vedemu in patria lui Horia impriemandu-se diare romane, cari disputa guvernulu austriacu si dietei magiare intrebuintia

rea oficiale a limbii romane in actele logale si politice, privitorie la Romani.

In adeveru, rescularea lui Horia se prefacuse intr'unu resbelu de resbunare si de ura de rasa, dara nu se pote nega, ca n fondu era inspirata de nobil'a ideea a nationalitatii si a independintiei, care, deca nu era clara pentru ignorant'a multime a luptatoriloru, celu pucinu conducea actiunile lui Horia si Cloșca si distinse forte multu p'acesti doi omeni de vulgarii siefi de brigandi, cu cari Austria vrea se identifice pe cei d'antaiu martiri ai libertatii romane

Noi Italianii dorimu acestui popo u — inruditu cu noi prin originea limbii, facendu parte, ca si noi, din marea familia a poporloru latine — se progresedia pe calea civilisatiunii si se-si iee postulu seu intre natiunile culte din Europa.

Turda, 16 sept. n. 1873.

(*Responsu pretinsu.*) La „Epistolă deschisă” ddo 16/28 augustu a. c., publicată în „Albina,” nr. 65, și în „Telegrafu Român,” nr. 67, și adresată domnei Emilia Ratiu, vicepresedintă societății de lectură a damelor române din Turda, în carea cine-va, cu subsemnatură anonimă „O membra,” cere desluciri despre starea societății, a casei și a bibliotecii sale, subscrierile membre ale societății din cestiune se sentu îndatorate a răspunde, că societatea noastră, constatată din optu membre, există și în prezentu, și prosperă într’atât, în câtu i permite cerculu seu restrinsu și modicitatea modicelor sale.

Faptă, că de la 1866 nu s’au ținutu ședințe, se justifica atât prin caracterulu localu al societății, prin numerulu micu al membrilor, câtu și prin stramutările dese ale unoru oficiali și întieleginti romani din locu, provenite în urm’a noulor organizațiuni politice și judeciale; dara mai vertosu se justifica prin aceea, că societatea noastră nu a fostu și nu este înca o societate formală provădiută cu statute, cari s’o determino detoriile oficialilor sei, timpul și modul ținerei ședințelor, ci în fapta a fost numai un concursu spontanu al nostru, cu simplulu scopu de a ne face mai accesibile literatură noastră. Dacă înse, înscriindu-se mai multe membre, se va vedé în viitoriu necesitatea inființării unei societăți formale de lectură, cu oficiali ordinari și cu ședințe regulate: noi vom fi gat’a a ne dá totu posibilulu nostru spriginu spre acest’a.

Cátu pentru bibliotecă și casa societății noastre, pucine avem de disu. Bibliotecă constatată din 72 volume, a fostu și este la dispozițiunea nu numai a membrilor societății, ci a fie-carui întieleginte romanu din Turda și din juru; ba am sentit cea mai viua bucuria, dacă am avé cunoscintă, cumca întielegintii nostri din locu și din apropiere se servescu câtu mai desu de bibliotecă societății noastre, în carea se afla unele opuri dintre cele mai pretioase de la autorii nostri clasici vechi și noii; și cumca domn’a Emilia Ratiu, carea i-am incredințiatu ingrigirea și pastrarea bibliotecii, ar fi refusat cuiva vre-o carte din bibliotecă societății, acest’a nu o credemu.

Casa și socôtele societății se afla asiderea în ordine; venitul s’a întrebunțiatu totu de un’a numai conformu scopului și deciziunii societății. Despre tóte acestea se pôte convinge ori cine din actele societății. Cumca vreun’a dintre domnele comembre s’o fia cerutu și întefitu cându va — fora succesu — aretarea socótelor de la domn’a cassierăsa, nu scimu.

Acést’a este starea adevărată a societății noastre de lectură, despre carea domn’a „O membra” afirma, că se vede a-si dormi somnulu de mórte.

Ce se atinge de una organizațiune nouă și formală a societății, bine voiesca domn’a „O membra” a ni face cunoscute ideile domnei sale și a ni propune unu proiectu de statute, și intru câtu acestea vor promite unu rezultat mai fericit, — ceea ce speramu, — le vom adoptá cu promititudine.

Cátu pentru alte expresiuni neobiective, în cari „Epistolă deschisă” din cestiune esceléda mai pre susu de tóte, onoratu publicu imparțialu lo va reduce la adevărat’a loru valóre.

De altmintrea, domn’a „O membra” nu pôte s’o aiba nici una cauza pentru a se ascunde la spatele onorabilei Redacțiuni; deci binevoiesca a avé curagiulu d’a esi pro facia cu opiniunile sale, și a nu se teme de „poterea dictatorică” — precum se exprime dsa — a domnei vicepresedintă.

Carolina Muresianu, m. p.
Catalina Ratiu, m. p.

Beba vechia, (în Banatu,) augustu 1873.

Pré Onorate dle Redactoru! Prin presinte-le-mi litero am onóre a veni cu o scire imbucurătoră pentru ori care romanu, a carui inima sente romanesce și dorese înaintarea causei noastre nationale. Comun’a noastră Beba, în cerculu B. Comlosiului, comit. Torontalului, cam marisóra, inșă serăca. Ea

mai pana ieri alaltaieri erá, și cu totu dreptulu, socotita de totu inapoiată, atât în aacerle ei bisericesci, câtu și în cele scolare. Astfelu Biserica noastră pana deunadi a fostu într’o ferte tristă stare, astadi inșă ni e spre mandria, și sentimu o adevărată manganere ce suflata în laintrulu ei, provădiută fiindu cu scaune și strane nóu.

Facerea acestor’a s’a esoperatu din câștigulu și venitul bisericii noastre; și totu cu banii bisericii noastre s’au cumparatu și unu ornamentu prootiescu, cu tóte cele ce se țin de densulu.

În biserica noastră; prin oferte benevole din partea unoru bravi sateni, seraci în cele materiale, dar avuti și nobili în cele sufletesci s’au mai facutu și altele. Dintre acești bravi sateni am onóre a aminti d. e. pro bravulu Nicolae Stoi, carele pro sepele sale a facutu și zugravit unu *chivotu* pe prestolu în Stulu altariu. Alții precum: Nicolae Floit Petru Munteanu, Filimonu Craciunu scl. armai facutu ripizi luminari, cruce.

Asiá și vedu’a Sofia Munteanu, inspirata de sentiulu sacru alu religiosității, spriginesco biserica noastră cu multa caldura. Domn’a ei din sepele sale a facutu și zugravit momentulu Dlui nostru Isusu Cristosu și a donatu santei noastre bisericii și unu ornamentu prootiescu; éra acuma a lasatu s’o face dóu usie la santulu altariu.

Bebeni nostri, ca s’o aduca și scól’a în asemene stare cu biserica, au luat în preliminarulu comunei o suma anumita pentru fecerea scaunelor și în scóla, precum și pentru procurarea obiectelor de invetiamentu necesarie. DeoDdieu s’audimu din tóte partile totu despre înaintare într’o tóte.

Vasiliu Radu,
docinto.

Varietati.

(Avisu.) Pentru a preveni multelor întrebări, și dreptu responsu domnilor ce ni se adresara în diferite cause, facemu cunoscutu, că dlu Babesiu n’a retornatu inca din caletoria. Acést’a spre orientare celoru interesati.

(O mama tirana — torere — romana.) Ori câtu de inapoiatu e poporul nostru materialmente și spiritualmente facia cu alte popóra, un’a vertute nu i-o potu negá nici veneticii dusimani: moralitatea creștinesca și priceperea sanatósa naturala. Cine cetesce foile nemtiesci și magiare, anume rubrică „varietăților,” acel’a va aci ce rea impresiune facu asupra sufletului noutățile: „ucidere de sine,” „drama de amoru” etc. de cari în tóta d’ia se potu ceti în numitele foi. Omorurile de sine, tiraniile și vandaliile se comitu totu la straini, dreptu dovéda despre stricătinele loru morala. Am cetitu de multe ori despre „parinti crudeli,” „mame tirane” și alte barbarii, inșă tóte comise de catra straini. Acuma inșă éta ce ni se scrie din Oravitia: „Dilele trecute, spre cea mai mare uimire a noastră, ni se impartesi următoră înflorătoria tirania a unei mame romane din comun’a Cacoava. Acést’a osendita fia a Evei și tirana mama, este Maria Opreanu, casatorita Popescu, o veduva cu avere frumósa, inșă cuprinsa de man’a avaritiei și stepanita preste mesura de iubirea de argintu, a devenitu asiá de scumpa și sgarcita, încátu nu dedea de mancare copilulu sei cu dilele, și asiá copiii ei mai marisiori au fostu siliti s’o fuga de la ea și s’o ieie lumea n’ capu. Celu mai micu copil inșă fiindu inca slabu, n’a potutu s’o urme fratiloru sei, ci remase la mam’a sa. Dar bietulu, de câte ori ceró ceva de mancare, totudeuna capetá bataia, nu ca de la o mama ingrigita pentru sanetatea iubitului seu fiu, ci ca de la o furia infricosiata. Batutu, maltratatu și lesinat de fóme, sermanulu copilu a trebuitu s’o fure, ca s’o nu péra de fóme. În 15 sept. n. a. c. elu deveniá viktima ei furi de mame, dacá noroculu seu la desperat’a lui plangere nu aducea într’ajutoriu-l pro supraveghiatoriulu de finantie care totu în aceeași casa locuesce. Diavol’a de mama trantindu copilulu la pamentu, cu o mană l’aprinșu pro d’upa grumadi, cu cealalta pro d’upa incheiaturi, éra cu dintii sei de tigra tinea manele bel

ciugu legate, ca s’o-lu póta ucide; și ea ’lu ucidea, dacá, cum disei, la vaerări sfasiatória de inima ale copilului, nu veniá numitul in-dividu. — Acést’a fapta selbatica a inversiunatu totu jurulu și cu nerabdare asteptámu judecarea și pedepsirea aspra a „mamei tirane” de catra tribunalulu criminalu. Micu.

(*Spreșunea de dorere a unui tieranu.*) Din Tolvadia unu agricultore ni tramite și ne róga s’o publicámu ieremiadele ce densulu le-a compusu în valca plangerii pentru asupririle stepanitorilor și nenocirilo, cu cari Ddieu a cercatu economii estu timpu. Estragemu următoriele constructiuni caracteristice: „Mare schimbare și strambatate au facutu domni in lume și în tíera. O Domne, mare și poternicu esti și multu poti rabdá. Cum inșă poti rabdá și suferi nedreptatea și blastematiile celoru mai mari și mai tari asupra celoru mai mici și mai slabi. Ba nu, Dómne, Tu nu poti iertá nedreptatea, esti numai indelungu-rabdatoriu, desl pré — pré indelungu-rabdatoriu; odata inșă vei plati și resplati tuturor’a, și nimenuia detoriu nu remani. Bate și urgisescó dara, Dómne, mai antaiu pro asupritorii nostri straini, apoi pro ai natiunci romane fii ogrisiti și indevoliti, pre cei ce ne au vindutu onórea și védi’a noastră, și s’au facutu vendictori de nati’a romanésca ținendu cu ungerii și mai vertosu cu stepanirea de astadi, atâtu de peatósa și asupritória nóa. Osendesce-ii și pedepsesce-ii pentru lacomi’a și blastemati’a loru și ajuta poporulu Teu celu asupritu! Audi-ne Tu Domne!” etc.

(La anulu Domnului 1873.) În comun’a Nagy Pál, satu magiaru langa Cinci-Bisericii se aprinșesa, o ca Satenii suspiciunau că a aprinș’o unu conlocitoriu de alu lor, carele fusese ulanu în armata. Mersera deci la elu, ’lu redicara cu poterea din patu și-lu dusera de-lu aruncara în focu. Esti odata din focu, l’aruncara a dóu’ora, cându de a trei-a óra bietulu nu mai potú esi. Arse de totu, în câtu numai ósále se mai cunoseau de elu. Asia spune diarfulu magiaru „M. U.” — O voi, cari batjocuriti pre romani de massa eruda, sunteti voi civilisati? Sunt acestea fapte de ale civilisatiunei séu de ale „barbariei moderne”?

(*Necrologu.*) Nicolau Vulcanu, protopopu gr. cat. romanu de Letamare, Iosifu Vulcanu, redactorulu diariulu „Familia” din Pesta, — cu soci’a sa Aurelia n. Popoviciu, Lilla Irinyi, maritata Gozmanu, Ioanu Irinyi, Antonia Irinyi, maritata Derecskey, Elena Kopócsy vod. Péczely, Irma Kopócsy, maritata Jánosy, Andreiu Kopócsy, Alessiu Popoviciu și soci’a sa Liuba, anuncia cu anima sfasiatá de durere incetarea din viétia a neuitatei socie, mame, sócre, surori, matușie și cusere Victoria Vulcanu n. Irinyi, intemplatu în alu 60. anu alu viétiei sale și în alu 43. alu casatoriei fericite, la Leta-Mare în 16 sept. a. c. sér’a la 10 óre, dupa o bóla indelungata. Remasitiile-i trupesci se vor inmorménta la 19 l. c. demanétia la 10 óre. Leta-Mare, 16 sept. 1873.

In eternu amintirea ei!

Progam’a de invetiamentu la scóla civilu din Oravitia.

La scóla comunale civilu de 6 clase din Oravitia montana, carea este aprobata din partea inaltului ministeriu reg. ung. de cultu și instructiune cu resolutiunea de datulu 30 dec. 1872. Nr. 30.056, în anulu succedinte scolaru 1873/4, se va deschide acum, (pe langa clas’a prima și a dóu’a.

Conformu dispusiunilor mai inalte cele 4 clase prime de la scóla noastră civilu se vor organizá pro deplinu adecuate cu acele ale unui gimnasiu; dreptu aceea se pôte intemplá trecerea din oricare clase a scólei acesteia în cea mai de aprópe gimnasiale, respective dupa absolvirea alor 4 clase în scóla reale superióra séu în gimnasiulu superioru, fara nici o pedeca.

În cele dóu clase prime ale scólei civilu se propunu următoriele obiecte de invetiamentu:

A) *Obligat:*

Limb’a germana și magiara, aritmetic’a și geometri’a, istori’a naturalu, desemnulu, calligrafia, cantulu și gimnastic’a.

B) *Relativu obligat:*

Limb’a latina și eventualmente cea romana.

C) *Neobligat:*

Limb’a franceza. — Limb’a propunetória pentru aceste obiecte de invetiamentu e cea ungerésca și nemtiesca.

La însinurá prealabili se va deschide în óre separate și unu cursu privatu pentru stenografia, statistica, comptara și corespondintia, economia și tehnologia.

În cursulu acest’a limb’a instructive e nemtiesca.

În clas’a prima a scólei civilu se pimescu invetiacei trecuti de 9 ani, cari pota produce testimoniulu despre absolvirea cu bunu sporu a celor 3 clase poporali, séu se s’o punu unu esamenu de receptiune.

În clas’a a dóu’a se admitu invetiacei, cari produc unu testimoniulu de clas’a prima, despre absolvirea cursulu antaiu dela scóla civilu reale ori gimnasiale, séu se supunu esamenului de receptiune, din obiectelo de invetiamentu pentru clas’a prima a scólei civilu reali séu gimnasiale.

Înscrierile se facu din 29 septemvrena la 10 octobre a. c. în casa Dlui diriginte Ios. Vrabc, și invetiacelele are a plati 1 fl. 50 cr. tass’a de receptiune precum și unu didactru anualu de 10 fl. în rate semestrali anticipative de 5 fl.

Oravitia, în 13 sept. 1873.

Directiunea și comisiunea scolară.

Publicatiuni tacsabili.

Concursu.

Pentru deplinirea ambelor parochie gr. or. devenite vacante în Ohaba-forgaci, cottulu Temisiului, protopopiatulu Belintiu-lui, se descide concursu pana la 23 septemvrena a. c. st. v. în care di se va ținé și alegerea.

La fiacare parochia sunt următoriele emolumente: un’a sesiune de pamentu; în tipu de biru, câte un’a mesura de cucurudu despoiatu, dela 180 de case; și stol’a indatánata.

Tóte acestea — în primulu anu — se impartu în dóu, la un’a parochia cu vedu’a, și la cealalta cu dóu orfane minorene reman dupa repositii acolo preoti.

La ambele parochie mai apartiene și câte unu fondu intravilanu fara supraedificia.

Doritorii de a ocupá pre un’a din acestea parochii sunt avisati recoursele lor, instruite conformu §-lui 13 din statutulu organicu și adresate respectivulu sinodu parochialu, a le subterne la oficiulu protopresviteralu gr. or. în Belintiu.

Comitetulu parochialu,

În contelegere cu proterulu tractualu Georgiu Cratiunescu.

Concursu

Pentru deplinirea postulu invetiaterescu, la scóla gr. or. romana din Oradea-mare, devenitu în vacantia, se escrie concursu pre langa următoriele emolumente:

a) Cortelu liberu; b) Salariu anualu 400 fl. v. a. ce se va solvi în rate trilunarie; c) 4 orgii, (stangini,) de lemne, din cari se va incaldí si — scóla; d) Venituri cantorii.

Doritorii de a ocupá acestu postu sunt avisati a produce: testimoniulu despre absolvirea sciintielor pedagogice, testimoniulu de calificatiune pentru posturile invetiateresci de clas’a prima și documentulu despre condit’ia și portarea morala. — Potitiunile astfelu instruite și adresate Comitetulu subscriu, sunt a se tramite la inspectorulu cerculu Rdis. Simeons Bica în Oradea-mare, pana în 16/28 septemvrena a. c. în carea diua se va ținé alegerea. — E de însemnatu că în individii de egale calificatiune, teologii absoluti vor avé preferintia.

În fine competintii sunt postiti ca pana la alegerea în o domineca séu serbatóre se va presente în sant’a biserica gr. or. din locu pentru ca s’o dovedesca deprinderea și versarea în cantările bisericesci și tipicu.

Oradea-mare, 19/31 augustu 1873.

2-3 Comitetulu parochialu. În contelegere cu Simeonu Bica, protopresviterulu Oradiei-mari ca inspectoru districtualu.